

WPiE

ŚWIADOMOŚĆ SENIORÓW NA TEMAT OSZUSTW SKIEROWANYCH W ICH STRONĘ

RAPORT Z BADAŃ BYDGOSZCZ 2025

SPONSOREN
Ad

Badanie świadomości seniorów na temat oszustw skierowanych w ich stronę stanowi kluczowy element działań prewencyjnych w zakresie ochrony tej szczególnie narażonej grupy społecznej. Niniejszy raport prezentuje wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w celu oceny poziomu wiedzy osób starszych o metodach oszustów oraz identyfikacji głównych źródeł informacji wykorzystywanych przez seniorów do pozyskiwania wiedzy na temat zagrożeń.

Badanie zostało przeprowadzone metodą ankietową z wykorzystaniem własnego kwestionariusza zawierającego pytania zarówno zamknięte, jak i otwarte. Dotyczyły one znajomości metod oszustów, osobistych doświadczeń z przestępstwami tego typu oraz opinii na temat skuteczności działań prewencyjnych skierowanych do seniorów.

Autorzy

Pytania opracowane zostały przez:

1. Michelle Obniską – 5, 6, 7, 8, 10
2. Amelię Jeziorską – 9
3. mgra Daniela Bielińskiego – 11, 12
4. lic. Wiktorię Jankowską – 13, 14

Okladka raportu została wykonana przez lic. Paulinę Wypij.

Swój wkład w promocję kwestionariusza mieli Paulina Wypij oraz Bartosz Modrzyński.

W badaniu udział wzięły 72 osoby, w wieku powyżej 60 roku życia. Przeważającą część stanowiły osoby zamieszkujące województwo kujawsko – pomorskie, aczkolwiek badanie miało charakter ogólnopolski. Pytania od 1-4 stanowiła metryczka, obejmująca pytania dotyczące: wieku, płci, miejsca zamieszkania oraz wykształcenia.

Pytanie 5. Czy padł/a Pan/i ofiarą przestępstwa oszustwa np. metodą “na wnuczka” lub na policjanta? (odpowiedziały 72 osoby) *Michelle Obniska*

Na pytanie, czy dana osoba padła ofiarą przestępstwa oszustwa, negatywnie odpowiedziało 69 ankietowanych (95,8%) a pozytywnie tylko 3 ankietowanych (4,2%). Były to kobiety w wieku 76, 78 i 82 lat, dwie o wykształceniu średnim i jedna o wykształceniu wyższym. Jedna z pań zamieszkuje na wsi, a pozostałe w miastach do 5.000 lub 15.000 mieszkańców, co wskazuje na to, iż przestępcy działają zarówno w miastach, jak i miejscowościach ościennych. Biorąc pod uwagę wiek kobiet, zwrócić uwagę należy na to, że oszuści wybierają znacznie starsze osoby ze względu na ich ograniczoną zdolność poznawczą i trudności w ocenie intencji oszustów.

Płeć pokrzywdzonych może oznaczać, iż bardziej narażonymi na oszustwa są kobiety uznawane za bardziej emocjonalne od mężczyzn, w których łatwiej wzbudzić empatię, żal i współczucie. Wykształcenie ankietowanych sugeruje, że ofiarami mogą paść także osoby wyedukowane, w związku z czym należy kłaść nacisk na edukację społeczną dostępną dla wszystkich osób starszych poprzez przeprowadzanie różnego rodzaju kampanii zwiększających świadomość na temat sposobów działania oszustów i metod przez nich wykorzystywanych.

Pytanie 6. JEŚLI TAK, proszę krótko opisać to wydarzenie/te wydarzenia. (odpowiedziały 3 osoby) Michelle Obniska

W następnym pytaniu osoby, które padły ofiarą oszustwa zostały poproszone o opisanie wydarzenia. W dwóch przypadkach oszuści skorzystali z komunikacji za pomocą telefonu, podając się za dzieci (syna/córkę) kobiet, które uległy wypadkowi i pilnie potrzebują gotówki. Jedna z ankietowanych utraciła w ten sposób 40.000 zł, chcąc ratować swojego syna, który rzekomo śmiertelnie potrafił kobietę, a wskazana kwota miała posłużyć za łapówkę dla policjanta celem uniknięcia kary pozbawienia wolności. Tylko jedna z trzech pokrzywdzonych wskazała, że oszustwo odbyło się internetowo, co może sugerować na mniejszą znajomość technologii osób starszych od osób młodszych i zarazem bardziej wyczulonych na cyberprzestępstwa. Dwa poprzednie oszustwa ukazują najczęstszy sposób działania przestępców. Oszuści korzystają z książek telefonicznych celem wybrania osób, których imiona występują u osób starszych. Następnie dzwonią do wybranej osoby, podając się za członka rodziny, który pilnie potrzebuje pieniędzy. Budząc w osobie pokrzywdzonej zaufanie, poczucie współczucia, obowiązku i chęci pomocy bliskiemu w potrzebie, nakłaniają ją do przekazania pieniędzy obcemu podającego się za znajomego krewnego, który przekaże mu pieniądze (Komenda Powiatowa Policji w Pucku, *Oszustwa metodą na wnuczka*, <https://puck.policja.gov.pl/m11/profilaktyka-4/59382,OSZUSTWA-METODA-NA-WNUCZKA.html>, dostęp: 04.08.2025 r.). W związku z tym, mając w rodzinie osobę starszą, warto zadbać o jej bezpieczeństwo poprzez przeprowadzanie rozmów dotyczących metod oszust dokonywanych na osobach starszych, nauczanie korzystania z Internetu w sposób odpowiedzialny oraz prośbę, aby po otrzymaniu podejrzanego telefonu/wiadomości natychmiast skontaktować się z osobą, za którą podają się oszuści, aby zweryfikować informacje przekazane przez przestępców.

Pytanie 7. Czy zna Pan/i kogoś, kto padł ofiarą przestępstwa oszustwa np. “metodą na wnuczka” lub “na policjanta”? (odpowiedziało 71 osób) Michelle Obniska

Wśród 72 osób biorących udział w badaniu, tylko 71 badanych udzieliło odpowiedzi na pytanie o znajomość kogoś, kto padł ofiarą przestępstwa oszustwa. 57 ankietowanych (79,2%) zadeklarowało, że nie zna nikogo, kto padł ofiarą przestępstwa oszustwa, jednak niestety, aż 14 respondentów (19,4%) przyznało, że taką osobę zna. W większości ofiarami znowu padły kobiety, co potwierdza większą podatność kobiet na działania oszustów ze względu na swoją uczuciowość, która wpływać może negatywnie na racjonalne myślenie istotne w trakcie działania przestępców. Tym razem pokrzywdzonymi okazali się także mężczyźni, ukazując, że oszuści mogą wybrać każdą osobę starszą bez względu na wiek, płeć, wykształcenie czy miejsce zamieszkania. Dość wysoka liczba ankietowanych, która nie zna żadnej ofiary przestępstwa oszustwa wskazywać może na brak występowania tego zjawiska w środowisku respondenta lub niechęć bądź wstyd pokrzywdzonych do dzielenia się swoimi doświadczeniami.

Pytanie 8. JEŚLI TAK, proszę krótko opisać to wydarzenie/te wydarzenia. (odpowiedziało 6 osób) Michelle Obniska

Wśród 14 ankietowanych, którzy w poprzednim pytaniu wskazali, że znają osoby będące ofiarą przestępstwa oszustwa, tylko 6 badanych zdecydowało się opisać te wydarzenia. W dwóch przypadkach osoby padły ofiarą oszustwa opisaną wcześniej metodą “na wnuczka”. Poprzez rozmowę telefoniczną oszuści zdołali przekonać, że wnuk pokrzywdzonej uległ wypadkowi samochodowemu i pieniądze potrzebne są na przeprowadzenie operacji. W pozostałych wypadkach przestępcy skorzystali z metody “na policjanta”. W jednej odpowiedzi opisano sytuację, w której kobieta straciła 20.000 zł. Do ofiary zadzwoniła osoba podająca się za policjanta, która poinformowała o kradzieży pieniędzy z banku. Pokrzywdzona została poproszona o wypłacenie gotówki i przekazanie jej “policjantowi” celem zabezpieczenia ich na komendzie. W opisaniej przez innego ankietowanego sytuacji do kobiety zadzwoniła osoba podająca się za policjanta, prosząc o przekazanie pieniędzy na kaucję dla męża, który w wypadku potrafił drugą osobę. Wydarzenia to wskazują na kolejny sposób działania przestępców. Oszuści dzwonią do wybranej osoby starszej, podając się za policjanta lub funkcjonariusza CBS bądź CBA, informując, że rozpracowują zorganizowaną grupę przestępczą, prosząc o pomoc finansową (Komenda Powiatowa Policji w Pucku, *Oszustwa metodą na wnuczka*, <https://puck.policja.gov.pl/m11/profilaktyka-4/59382,OSZUSTWA-METODA-NA-WNUCZKA.html>, dostęp: 04.08.2025 r.) lub zawiadamiając, że środki zgromadzone na koncie bankowym są zagrożone, w związku z czym należy je jak najszybciej wypłacić i przekazać wskazanej przez oszustów osobie (Polica.pl, *Areszt za oszustwo metodą*

“na policjanta”, <https://policja.pl/pol/aktualnosci/139463,Areszt-za-oszustwo-metoda-na-policjanta.html>, dostęp: 04.08.2025 r.). Istotne jest, aby wyczulać osoby starsze na podejrzone telefony, wiadomości sms oraz e-mail, by nie udzielały na nie odpowiedzi oraz informowały o incydencie odpowiednie służby.

Pytanie 9: Jakie metody oszustów są Panu/ Pani znane? Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź. *Amelia Jeziorska*

Ogólne statystyki:

Można zauważyć, iż najbardziej rozpoznawalne przestępstwo wśród badanych seniorów to metoda na wnuczka, przestępstwo to zostało wspomniane przez 90% ankietowanych.

Drugą najbardziej rozpoznawalną metodą była "metoda na policjanta 76% ankietowanych.

Trzecia najbardziej rozpoznawalna metoda- telefon z prośbą o pieniądze- 61% ankietowanych

Świadomość dotycząca znajomości innych typów oszustw (fałszywe sms-y lub e-maile np. z banku, metoda na prezentację produktu, metoda na wygraną, metoda na wolontariusza, metoda na nową znajomość, metoda na kradzież wizerunku) prezentuje się następująco:

Fałszywe SMS-y lub e-maile (np. z banku): 56% ankietowanych.

Metoda na prezentację produktu: 31% ankietowanych.

Metoda na wygraną: 29% ankietowanych.

Metoda na wolontariusza: 14% ankietowanych.

Metoda na nową znajomość: 12% ankietowanych.

Metoda na kradzież wizerunku: 9% ankietowanych.

Płeć, a wyniki badań:

Analiza z uwzględnieniem płci ankietowanych (48 kobiet i 28 mężczyzn) pokazuje niewielkie różnice w poziomie świadomości na temat najpopularniejszych metod. Kobiety częściej wskazywały na znajomość prawie że każdej z metod oszustw, co może sugerować np. Częste rozmowy w otoczeniu na temat oszustw.

Znajomość metod oszustw a wykształcenie respondentów

Zauważalnym jest, iż wykształcenie w powyższym badaniu ma dość spory wpływ na świadomość dotyczących różnych oszustw, przede wszystkim tych, które wykorzystują nowe technologie.

Metody tradycyjne typu ("na wnuczka", "na policjanta"): Są powszechnie znane we wszystkich grupach. Znajomość tych metod przekracza 75% w każdej z analizowanych kategorii.

Metody cyfrowe (fałszywe SMS-y/e-maile): Świadomość tej formy oszustwa wzrasta wraz z poziomem wykształcenia. Zna ją 44% osób z wykształceniem podstawowym, podczas gdy w grupie z wykształceniem wyższym odsetek ten wynosi 77%.

Inne metody: Osoby z wykształceniem średnim i wyższym wykazywały się znacznie szerszą wiedzą na temat mniej popularnych metod, takich jak "metoda na prezentację produktu", czy też "na wygraną".

Miejsce zamieszkania, a świadomość respondentów:

Można z pewnością zauważyć wyższą świadomość w dużych miastach: Mieszkańcy miast powyżej 100 tys. mieszkańców wykazują najwyższy poziom znajomości niemal wszystkich popularnych metod oszustw. Różnica jest szczególnie widoczna w przypadku metod takich jak "na policjanta" (86% w dużych miastach vs. ok. 72% w mniejszych miejscowościach) oraz "telefony z prośbą o pieniądze" (77% vs. Około 50-55%). Świadomość na temat fałszywych SMS-ów i e-maili jest wyraźnie wyższa w dużych miastach (68%) w porównaniu do wsi i mniejszych miast (około 50-52%). Może to wynikać z większej cyfryzacji życia codziennego i częstszego korzystania z bankowości elektronicznej przez seniorów w aglomeracjach miejskich. Znajomość metody "na wnuczka" jest bardzo wysoka i zbliżona we wszystkich grupach, co potwierdza jej powszechność oraz skuteczność kampanii informacyjnych na jej temat w całym kraju.

Pytanie 10. Czy Pan/Pani uważa, że potrzebna jest większa ilość kampanii informacyjnych na temat oszustw skierowanych w stronę seniorów? (odpowiedziało 71 osób) *Michelle Obniska*

Na pytanie o potrzebę zwiększenia ilości kampanii informacyjnych na temat oszustw skierowanych w stronę seniorów odpowiedziało 97% osób biorących udział w badaniu. Negatywną odpowiedź udzieliło 6 respondentów, natomiast 5 badanych uznało, że nie jest pewnym odpowiedzi. Za zwiększeniem kampanii informacyjnych dla seniorów opowiedziało się aż 60 ankietowanych, zwracając uwagę na brak wystarczającej ilości akcji, które miałyby na celu edukację osób starszych na temat metod funkcjonowania oszustów w obecnych czasach oraz sposobów zapobiegania staniu się ofiarą kręactwa w przyszłości.

Pytanie 11. Skąd Pan/Pani czerpie wiedzę na temat oszustw skierowanych w stronę seniorów? *Daniel Bieliński*

a) telewizja

b) Internet

c) gazety papierowe

c) znajomi

d) rodzina

e) zajęcia, w których biorę udział (np. w Domu Kultury, w Stowarzyszeniach, w Fundacjach)

f) kampanie społeczne

g) inne

Analiza danych wykazała, że wszyscy respondenci udzielili odpowiedzi na to pytanie (100% wskaźnik odpowiedzi), co świadczy o wysokim zaangażowaniu badanych w tematykę. Badani mieli możliwość wskazania wielu źródeł wiedzy, co odzwierciedla rzeczywistą różnorodność kanałów informacyjnych wykorzystywanych przez seniorów.

Telewizja zdecydowanie dominuje jako główne źródło wiedzy o oszustwach – wskazało ją 64 respondentów, co stanowi 88,9% wszystkich badanych. To potwierdza, że tradycyjne media elektroniczne pozostają najważniejszym kanałem informacyjnym dla tej grupy wiekowej.

Rodzina zajmuje drugą pozycję z 39 wskazaniami (54,2% respondentów), co podkreśla znaczenie więzi rodzinnych. Jest to szczególnie istotne w kontekście prewencji oszustw, gdyż rodzina może pełnić funkcję ochronną.

Znajomi otrzymali 35 wskazań (48,6%), co świadczy o znaczeniu sieci społecznych oraz zorganizowanych form aktywności seniorów jako kanałów edukacyjnych.

Internet wskazało 34 respondentów (47,2%), co pokazuje, że prawie połowa badanych seniorów korzysta z zasobów cyfrowych do pozyskiwania informacji o zagrożeniach. To znaczący wskaźnik cyfrowej inkluzji tej grupy wiekowej.

Gazety papierowe wybrało 17 osób (23,6%), co potwierdza spadek znaczenia tradycyjnej prasy drukowanej, choć nadal pozostaje ona istotnym źródłem informacji dla części seniorów.

Zajęcia organizowane przez instytucje kulturalne (Dom Kultury, stowarzyszenia, fundacje) wskazało 13 respondentów (18%), a kampanie społeczne jedynie 11 respondentów (15,3%), co sugeruje ograniczoną skuteczność dotychczasowych działań informacyjno-edukacyjnych prowadzonych przez instytucje publiczne i kulturalne.

Struktura źródeł wiedzy odzwierciedla specyfikę konsumpcji mediów przez osoby starsze. Dominacja telewizji (88,9%) potwierdza jej centralną rolę w codziennym życiu seniorów jako głównego źródła informacji. Wysokie wskaźniki dla rodziny i znajomych (54,2% i 48,6%) wskazują na silne znaczenie komunikacji interpersonalnej i sieci społecznych w tej grupie wiekowej.

Istotne jest również to, że niemal połowa badanych (47,2%) korzysta z Internetu jako źródła wiedzy o oszustwach, co może wydawać się zaskakujące z powodu powszechnie panujących stereotypów o cyfrowym wykluczeniu seniorów. Jednocześnie stosunkowo niska liczba wskazań na instytucje kulturalne (Dom Kultury, stowarzyszenia, fundacje) – 18% – oraz kampanie społeczne (15,3%) może sygnalizować potrzebę poprawy skuteczności i dostępności tego typu działań prewencyjnych.

Pytanie 12. Czy uważa Pan/Pani, że wiedza seniorów dotycząca oszustw skierowanych w ich stronę jest na wystarczająco dobrym poziomie? *Daniel Bieliński*

- a) tak
- b) nie
- c) nie jestem pewien/pewna

Na pytanie o wystarczalność poziomu wiedzy seniorów dotyczącej oszustów odpowiedziało 71 z 72 respondentów (98,6%). Wyniki przedstawiają krytyczną ocenę stanu wiedzy w tej grupie społecznej.

Odpowiedź „nie” wskazało 35 respondentów (49,3%). To niemal połowa wszystkich badanych, co stanowi najliczniejszą grupę odpowiedzi i wskazuje na obawy dotyczące przygotowania seniorów do radzenia sobie z zagrożeniami i oszustwami.

Odpowiedź „tak” wskazały 23 osoby (32,4%). Ta grupa stanowi mniejszość, ale nadal znaczący odsetek respondentów ma pozytywną ocenę stanu wiedzy w swojej grupie wiekowej.

Odpowiedź „nie jestem pewien/pewna” wskazało 13 osób (18,3%).

Wyniki badania ujawniają istotne deficyty w poziomie wiedzy tej grupy społecznej. Niemal połowa respondentów (49,3%) ocenia wiedzę seniorów jako niewystarczającą, co wymaga podjęcia zdecydowanych działań edukacyjnych.

Pytanie 13. Czy wie Pan/Pani, jakie kroki należy podjąć, jeśli podejrzewa się próbę oszustwa? *Wiktoria Jankowska*

W kontekście dziewiątego pytania zamieszczonego w kwestionariuszu większość respondentów wskazała odpowiedź twierdzącą. 61,1% seniorów uważa, że wie jakie podjąć kroki w momencie podejrzenia próby popełnienia oszustwa. Pytanie to rozumieć można dwojako – jako próbę zakończoną oszustwem, w przypadku której sprawę należy zgłosić organom ścigania oraz próbę niedokonaną dzięki odpowiedniej reakcji seniora. Aż 26,4% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź, świadczącą o braku pewności co do podjęcia należytych kroków w momencie podejrzenia przez nich przestępstwa oszustwa. 12,9% osób nie wie jakie kroki należy podjąć w przypadku podejrzenia próby oszustwa.

Pytanie 14. Jakie dodatkowe informacje lub wsparcie chciałby/chciałaby Pan/Pani otrzymać, aby czuć się bezpiecznie w obliczu możliwych prób oszustwa? *Wiktoria Jankowska*

Ostatnie pytanie zamieszczone w kwestionariuszu było pytaniem otwartym i miało stanowić asumpt dla prowadzących zajęcia w Dziennych Domach Seniora czy Centrach Seniorów do podjęcia wyjaśnienia nurtujących grupę zagadnień oraz zderzeniem się z oczekiwaniami seniorów. Na pytanie to odpowiedziało 14 osób, a więc 19,44%. Troje (2,16%) respondentów stwierdziło, że informacje są wystarczające, dwie osoby (1,44%) chciałyby, aby prowadzono więcej kampanii informacyjnych w telewizji, w pięciu (3,62%) wypowiedziach wskazano na konieczność większej ilości spotkań informacyjnych. Zdarzyły się pojedyncze przykłady interesujących rozwiązań. Jedna (1,39%) osoba wskazała na konieczność wprowadzenia autoryzacji przelewów na duże sumy za pomocą połączenia telefonicznego, jedna (1,39%) na chęć posiadania automatycznej blokady podejrzanych numerów, jedna (1,39%) na zmniejszenie

ilości aplikacji mobilnych i zwiększenie zabezpieczeń bankowych oraz jedna (1,39%) osoba wskazała na chęć bycia poważnie traktowanym ze strony organów ścigania.

Podsumowanie

Badanie prowadzone wiosną 2025 roku wykazało, że seniorzy posiadają wiedzę na temat najpopularniejszych metod oszustw skierowanych w ich stronę. Niestety, nadal znaczny odsetek seniorów staje się ofiarami oszustw. Według badania bardziej podatne na oszustwa są kobiety, aczkolwiek dla szerszego oglądu sprawy należałoby poddać badaniu wyłącznie ofiary oszustw i dokonać analizy i interpretacji ze względu na płeć. W ankiecie poruszony został również temat źródeł z jakich respondenci czerpią wiedzę w omawianym przedmiocie, przodowały w tej kategorii rodzina i telewizja. Na uwagę zasługuje fakt dotyczący oceny przez seniorów posiadanej wiedzy na temat oszustw. Niemal połowa swoją wiedzę oceniła jako niewystarczającą. Przedstawione zestawienie ukazuje potrzebę dalszej edukacji seniorów, zarówno ze strony instytucjonalnej jak również przez rodzinę i kampanie społeczne.